

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Lära för livet

– ansvar och samspel i klassrummet, om skolans funktion som
meningsskapande möjlighet för ett vidare samhälle.

Susanne Westerberg

Högskolan för Design och Konsthantverk

/LAU370

Handledare uppsatsskrivning: Tarja Häikiö

Handledare gestaltning: Katti Lundh,

Mattias Gunnarsson, Nike Nilsson

Examinatorer: Anna Carlsson, konstnär &

Fil Dr Bengt Lindgren

Rapportnummer: HT08-6030-06

Abstract

Typ av arbete: Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Lära för livet– ansvar och samspel i klassrummet, om skolans funktion som meningsskapande möjlighet för ett vidare samhälle.

Antal sidor: 34

Författare: Susanne Westerberg

Termin och år: HT 2008

Kursansvarig institution: Högskolan för Design och Konsthantverk, inriktning Bild och Form. (För LAU370: Sociologiska institutionen)

Handledande institution: Högskolan för Design och Konsthantverk

Handledare: Tarja Häikiö, Katti Lundh, Mattias Gunnarsson, Nike Nilsson

Examinatorer: Anna Carlsson, konstnär, lärare på Göteborgs Konstskola & Fil Dr Bengt Lindgren, Institutionen för Pedagogik och Didaktik

Rapportnummer: HT 08-6030-06

Nyckelord: ansvar, grupp, samspel, meningsskapande, samtal, identitet, reflektion, lärande.

I den här rapporten har tyngdpunkten legat på samspel mellan individer istället för fokus på den enskilda människan. Mitt undersökande har handlat om att försöka hitta och förstå vilka bakomliggande grundtankar för upplägg av lektioner som gör att undervisningen blir meningsskapande för elever, vad i den sociala kontakten och gruppens funktioner som ger mening och hur identitetsutvecklingen påverkas av gruppens klimat samt vilken betydelse det har för utveckling av ansvarstagande.

Anledningen till valet av denna inriktning var att jag upplevt under mina studier och den verksamhetsförlagda utbildningen att gruppens sociala sammanhang har stor betydelse för hur lärandet ser ut och utvecklar. Avsikten har varit att öka medvetenheten av vilka beståndsdelar i lektionsupplägg som utvecklar ett samspel och kreativt klimat för både elever som individer och grupp. Metoden jag använt har varit att utforska detta område genom att varva gestaltande arbete, litteraturstudier och reflektioner i lärsituationer. Med hjälp av den informationen har jag gjort en deskriptiv innehållsanalys av mina egna erfarenheter i processen som har bestått av dokumentation i form av blogg, foto, bilder och dagboksform på papper. Inspiration har jag framförallt hämtat ifrån min omgivning, boken: *Alla kungens hästar* av Emelie Cajsdotter och en doktorsavhandling om klassrummets relationsetik av Anders Holmgren.

I gestaltungsarbetet var målsättningen också att hitta fler sätt att uttrycka mig på som passar min personlighet och som kan vara användbara för både min egen utveckling och i skolan, framförallt var min intention att försöka hitta ett avslappnat sätt att förhålla mig till gestaltningen. Frågeställningar som jag har försökt få svar på har varit:

- Vilka förutsättningar behöver utvecklas för att gruppen/ klassens sociala funktion skall bidra till positivt och kreativt lärande?
- Hur viktig är gruppen och den sociala ordningen för individens meningsskapande, för eleverna, för mig?
- Går det att urskilja vilka komponenter som behöver ingå i sammanhanget?

INNEHÅLL

Förord.....	3
1 Inledning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Syfte	5
1.3 Problemformulering.....	5
1.4 Problemorientering	6
1.5 Kortfattad metod.....	7
2 Teoriöversikt.....	8
2.1 Begreppsförklaringar.....	8
2.2 Teorianknytning	9
3 Metod	12
3.1 Processdagbok och gestaltning.....	14
3.2 Ansvar.....	15
3.3 Gruppen, samspel och kommunikation.....	17
3.3 Respekt, lust och vanor	18
3.4 Meningsskapande och inspiration.....	19
3.5 Grafik	24
3.6 Digitala tekniker	25
4 Resultat.....	27
4.1 Likheter och skillnader mellan inriktningarna slöjd, bild.....	27
4.2 Resultatdiskussion och slutsatser	28
5 Litteratur och källförteckning.....	32

FÖRORD

TRUE COLOURS

You with the sad eyes
don't be discouraged
oh I realize
it's hard to take courage
in a world full of people
you can lose sight of it all
and the darkness inside you
can make you feel so small

But I see your true colors
shining through
I see your true colors
and that's why I love you
so don't be afraid to let them show
your true colors
true colors are beautiful
like a rainbow

Show me a smile then
don't be unhappy, can't remember
when I last saw you laughing
if this world makes you crazy
and you've taken all you can bear
you call me up
because you know I'll be there

And I'll see your true colors
shining through
I see your true colors
and that's why I love you
so don't be afraid to let them show
your true colors
true colors are beautiful
like a rainbow¹

¹ Title: Cyndi Lauper - True Colors lyrics
<http://www.lyrics007.com/Cyndi%20Lauper%20Lyrics/True%20Colors%20Lyrics.html>

1 Inledning

1.1 BAKGRUND

Ett intresse för människans beteende och sociala sammanhang har jag med mig sedan barn. På gymnasiet läste jag till undersköterska och skötare, arbetade under många år inom psykiatri, provade senare på en rad olika yrken där möten med människor hade stor betydelse bl.a. inom handel, restaurang och på senare år som lärare i slöjd. Arbetet i klassrummet gjorde mig nyfiken på vad det är som gör att en del elever blir intresserade, känner lust och fungerar i grupp, medan andra elever i stort sett sitter av sin tid i skolan tillsynes utan delaktighet.

Under sommaren 2008 arbetade jag som lokalvårdare med att städa strandtoaletter och det var förvånande att upptäcka så mycket förstörelse och brist på respekt jag mötte både som person och för det arbete jag utförde, liksom för de lokaler och inventarierna jag hade hand om. Jag hade svårt att tänka mig att alla dessa personer uppförde sig på liknande sätt i sin hemmiljö. En slutsats av detta blev att jag kopplade ihop vad människor upplever som viktigt och betydande för den egna personen också har betydelse för vad de känner ansvar och respekt inför. Jag frågade mig mer än en gång under sommaren vart vårt samhälle är på väg, är det ett helt individualistiskt samhälle vi vill ha? Hur får man människorna att förstå betydelsen av ett gemensamt ansvar?

Skolan har till uppgift att stödja familjerna i sitt ansvar för fostran och utveckling.² Under min tid som elev i grundskolan premierades inte individualitet. Skolan var uppbyggd på att alla skulle vara lika, att eleverna skulle göra som de blev tillsagda och ansvar och respekt i mötet handlade mer om maktutövning än om delaktighet. Det har på senare år skett en förflyttning av fokus i värde från homogen grupp till individuellt uttryck. Olga Dysthe skriver i sin bok *Dialog, samspel och lärande*:

Samtidigt som individualism är på frammarsch på alla områden i dagens samhälle är skolan den sista kollektiva arenan i en fragmentiserad och överskådlig värld. Skolan har fortfarande potential både för att vara kulturbärare och för att skapa en kultur som tolererar och värdesätter olikhet.³

För att olikheten skall kunna värdesättas och vara en utvecklande faktor behöver vi möta, förstå och respektera varandra. Individualitet är idag en självklarhet och ett av skolans uppdrag för en likvärdig utbildning⁴ men utan samspel och kommunikation med andra kan en effekt bli att det gemensamma inte får en betydande roll för den enskilde varken i eller utanför skolan. Mina inriktningar inom lärarprogrammet är slöjd och bild, två estetiska ämnen med fokus på processinriktat arbete. Ett arbete där den personliga utvecklingen och förståelsen har betydelse för ett gott resultat genom dokumentation och reflektion. Både bild och slöjd som

² Lärarförbundet: *Lärarens Handbok; Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94*, Solna. 2004 (s.11)

³ Dysthe, Olga: *Dialog, samspel och lärande*, Oslo. 2001 (s.5)

⁴ "Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov." Lärarförbundet. 2004 (s.10)

skapande och kreativa ämnen har möjligheter och förutsättningar till goda samtal, socialinteraktion och meningsskapande. Men det har varit tydligt under lärarutbildningen att ämnen och lärare utnyttjat det faktum på olika sätt med mer eller mindre lyckat resultat. Undervisningen på universitetet har känts mer eller mindre meningsfull och relevant i förhållande till både kursplaner, kommande yrkesutövning och den egna utvecklingen för mig som student. För mig är hela saken att lära mig nya saker positivt men det har inte alltid varit så. Från att ha varit en elev med stödundervisning i nästan alla ämnen har min inställning till lärande ändrat sig från mycket negativ till att vara en drivkraft. Det som ger mig lust och nyfikenhet är att jag känner, tänker och vet att jag har betydelse, att jag duger som jag är, att jag har en meningsskapande tillhörighet.

1.2 SYFTE

Huvudsyftet med det här arbetet är till största delen att öka mina kunskaper om hur jag som lärare kan lägga upp strategier för att få ett gott arbetsklimat i klassrummet. Det som i första hand intresserat mig i det här arbetet är mellanmännsliga relationer och hur de kan utvecklas på ett positivt och meningsskapande sätt och utveckla lärande i skolan men också för mig själv i mitt liv. Det var den sista inriktningen, bild som väckte mitt intresse för dessa tankar, där lyckades undervisningen nå en högre nivå i processarbetet, meningsskapande och utvecklingsarbetet än det jag mött tidigare. Jag frågade mig varför? Kan jag utveckla kunskap för att nå dit med mina elever? Vad behövs? Vad var det som gjorde bilden speciell, var det ämnet i sig, upplägget eller var det bara en tillfällighet? Detta arbete är ett försök att förstå vilka mekanismer som styr vår sociala samvaro. Syftet har varit att ta reda på vilken betydelse meningsskapande miljö har för utveckling av lust och kreativitet för såväl mig själv som elever, i estetiska läroprocesser. Min målsättning har också varit att ta reda på vad jag som lärare behöver beakta vid planering och genomförande av undervisning för att det skall komma eleverna till godo i framförallt bild och slöjdamnet. Men det har också handlat om att hitta sätt att påverka de elever jag kommer att möta i utvecklingen av ansvarskänsla, respekt och en tillit till sig själva, andra och samhället, en hållbar socialutveckling.

1.3 PROBLEMFORMULERING

Utifrån frågeställningarna i bakgrunden preciserade jag följdfrågor:

- Vilka förutsättningar behöver utvecklas för att gruppen/ klassens sociala funktion skall bidra till positivt och kreativt lärande?
- Hur viktig är gruppen och den sociala ordningen för individens meningsskapande, för eleverna, för mig?
- Går det att urskilja vilka komponenter som behöver ingå i sammanhanget, undervisningen för att nå hela elevgruppen?

- Vad är det som är viktigt att tänka på för att skolarbetet skall fylla den tänkta och viktiga funktionen att vara meningsskapande främja kreativitet, lust och lärande som det står i läroplanen?⁵

Dagens skola brottas med problem som innefattar meningsskapande, motivation och maktbalans. Det har visat sig tydligt för mig i mina studier i både grundskola och under praktiken på universitetet. Det bekräftas t.ex. på många sätt i Gunilla Granaths bok, *Gäst hos överkligheten*.⁶ Hon menar bland annat i sin bok att eleverna lär sig att inte ifrågasätta vad de skall lära och att skolans värld har mycket liten förankring med verkligheten, att det är svårt för elever att påverka sin studiesituation.

I gestaltningshandledningen under utbildningen på Bild och Form har det handlat om hur man kan utnyttja allas möjligheter i en grupp på bästa sätt. Går det att se möjligheter i de problem som kan uppstå i klassrummet, på arbetsplatsen, i samhället? Jag letar efter problembaserat lärande på social nivå. Arbetet i den här rapporten stannar vid formuleringar av vilka delar som är viktiga beståndsdelar för ett samspelande klimat och på vilket sätt dessa kan användas i undervisningen. Det handlar också om vikten av att ta tillvara på den kunskapen för framtiden.

I mitt gestaltande arbetet har det främsta syftet varit att hitta fler personliga sätt att uttrycka mig på. Innan jag började bildinriktningen hade jag knappt några erfarenheter alls av gestaltande arbete i bild förutom mina erfarenheter från grundskolan. Enligt de styrdokument som finns i ämnet idag är inte ämneskunskaperna lika viktiga som förr men jag upplever trots det att det underlättar att för mig som lärare när jag skall hjälpa eleverna om jag förstår vilka problem de ställs inför i såväl tekniker som i deras processer.

1.4 PROBLEMORIENTERING

Mitt val av ingång i mitt undersökande arbete följer också syftet med att ta reda på mer om gruppen, vinster och eventuella problem för ett samspelande klimat att uppnås, samt hur utveckling av en god gemenskap främjar respekt och ansvarstagande. Genom att ta reda på var mitt intresse och meningsskapande ligger vill jag därefter dra paralleller till elever i skolan. Upplevelsen av vad skolans disciplin problem och elevers svårigheter att nå målen kan bero på att det är svårt med elevernas motivation i skolan. Jag tar utgångspunkt i frågorna: Kan orsaken vara att arbetssättet och olika teman inte känns relevanta och intressanta för eleverna? Vilken betydelse har meningsskapande för lärprocessen? För att ta reda på vad som är relevant och intressant för mig själv, dra paralleller till mina medmänniskor, elever, kurskamrater, familj o.s.v. tror jag mig kunna utveckla en förståelse, hitta en bredd och ett samtidsperspektiv som kan vara betydelsefull för mitt framtida yrke.

⁵ Lärarförbundet 2004 (s.14)

⁶ Granath, Gunilla: *Gäst hos överkligheten, En 48-årig sjundeklassares dagbok*, Lund. 2002

1.5 KORTFATTAD METOD

I det undersökande arbetet har jag använt mig av litteraturstudier, deskriptiv innehållsanalys av min arbetsprocess. Under hela arbetet har jag fört loggbok i form av blogg och dagboksanteckningar i pappersform. I analysen av mina erfarenheter från tidigare kurser, reflektioner i nuvarande dokumentation, mina nuvarande klasskamraters inlägg och kommentarer från bloggen samt hur jag upplever mötet med olika människor i stort har jag försökt att hitta svar på mina problemformuleringar och ett sammanhang. För att kunna besvara de frågorna har jag också valt att analysera den undervisning jag mött som student och vikarie, läst litteratur på området och gestaltat mina tankar och upplevelser av relationer och möten. Litteraturen har handlat om hur och varför socialt samspel kan utvecklas och hur det påverkar gruppens individer. I bildinriktningens specialiseringskurs arbetade jag med identitet/konflikt genom att teckna situationer från min uppväxt och relatera det till skolan. Det här arbetet är en utvidgning från det arbetet på individnivå till att innefatta även gruppen. Genom ett utforskande arbete i både nya och kända tekniker har jag gestaltat olika tankar och aspekter i möten och gemenskap. Jag har fortsatt teckna, använt mina bilder i grafik, måleri samt provat på lite digitala tekniker. Istället för att utgå ifrån min egen skolgång har jag tagit nutiden som grund och använt djur framförallt hästar och flocken som inspiration. Jag har hittat inspiration till arbetet genom att besöka utställningar, workshops i grafiska metoder och digitala tekniker, vikarierat som lärare, diskuterat med kurskamrater och studerat olika konstnärers arbete.

2 Teoriöversikt

2.1 BEGREPPSFÖRKLARINGAR

De teorier som jag har använt mig av och mina tolkningar av andras tankar är:

Den Andre: Som jag tolkar det: Att skapa sig själv, bekräfta sig själv genom att prata om och med andra, hur de är, uppfattar saker och ser ut.

Deskriptiv innehållsanalys: Beskrivning min egen arbetsprocess och dess innehåll och påverkan som jag tolkar det.

Det sagda: Som jag tolkar Holmgren: Orden och betydelsen av dem endast. "Våra ord bär (---) på värden och är egentligen aldrig neutrala."⁷

Estetik: Enl. Egidius: Läran om skönhetsaspekter i konst, musik, arkitektur etc. och om de grunder människor har för bedömning av skönhetsvärden i olika typer av föremål, framställningar och händelser."⁸

Etik: Enl. Egidius: Läran om vad det är som gör vissa handlingar moraliskt riktiga och andra moraliskt förkastliga, om principer för moraliska ställningstaganden(---)⁹Enl. Holmgren: "Etik börjar i ett möte, i mötet med den andre."¹⁰

Fenomenologi: Enl. Holmgren: "Fenomenologin kan beskrivas som en väg till att bli medveten om var vi är i världen, att med andra ord göra ett slags lägesbestämning, dvs. att (åter)samla sig och klart och tydligt ställa sig frågan var vi befinner oss."¹¹ Ett slags livsvärldsbegrepp.

Intersubjektiv praxis: Enl. Holmgren: "Den dubbla beteckningen anger att undervisningen består av praktiskt handlande och intersubjektivitet. Det innebär att en lärare inte bara undervisar om något utan också för någon."¹²

Marknads estetik: Enl. Aulin- Gråhamn & Thavenius: "Den estetik som utvecklas av marknads och kapitalintressen. Det handlar om populärkulturen i olika former, om reklamens och konsumtionens förföriska estetik."¹³

Modest estetik: Enl. Aulin- Gråhamn & Thavenius: "Skolan företräder bara, menar man, en *modest estetik*, skolan begränsar estetikens uppgift. Den är marginaliserad i lärandet. Den modesta estetikens praktik ses inte som nödvändig för lärande. (---) Begreppet *modest estetik* ska provocera."¹⁴

Praxisgemenskap: Enl. Olga Dysthe: "En praxisgemenskap är inte synonymt med en grupp, ett team eller ett nätverk utan karakteriseras av att deltagarna är involverade i en gemensam verksamhet där huvudingredienserna är ömsesidigt engagemang, gemensamma uppgifter och gemensam repertoar (t.ex. rutiner, redskap, genrer och sätt att göra saker). Vissa

⁷ Holmgren 2006 (s.71)

⁸ Egidius, 2002 (s.55)

⁹ Egidius, 2002 (s.55)

¹⁰ Holmgren, 2006 (s.27)

¹¹ Holmgren, 2006 (s.30)

¹² Holmgren, 2006 (s.31)

¹³ Myndigheten för skolutveckling, 2008 (s.78)

¹⁴ Myndigheten för skolutveckling, 2008 (s.78)

praxisgemenskaper kännetecknas av att deltagarna har kompletterande kompetenser och andra av att de har överlappande kompetenser.”¹⁵

Processororienterad utbildning: Enligt Egidius: ”Strategi som består i att studieuppgifterna syftar till att göra de lärande alltmer förtrogna med ett kunskaps- eller problemområde, vilket uppnås genom att de får stor frihet att välja resurspersoner, gruppkonstellationer och material för att utveckla sitt tänkande på området och lära sig tänka kreativt och självständigt; innehåll och undervisnings- och arbetsformer avpassas efter den förståelse och kunskapsutveckling och växande metodkunskap som sker hos såväl enskilda kursdeltagare (här eleven) som i arbetsgrupperna(här elevgrupperna).”¹⁶

Radikal estetik: Enl. Aulin- Gråhamn och Thavenius, i texten *Den andra möjligheten- estetik och kultur i skolans lärande*: ”Den radikala estetiken ställer andra frågor i lärandet. Den kan formulera bortträngda erfarenheter och möjliggöra att ett barn, en ung människa får syn på sig själv, hittar sin röst.”¹⁷

Sociokulturellt perspektiv: Enl. Olga Dysthe i boken *Dialog samspel och lärande*: ”Sociokulturella perspektiv bygger på en konstruktivistisk syn på lärande men lägger största vikt vid att kunskap konstrueras genom samarbete i en kontext och inte primärt genom individuella processer. Således betraktas interaktion och samarbete som helt avgörande för lärande, inte bara som ett positivt element i lärmiljön. Att kunna ligga i sociokulturell inlärningsteori mycket nära praxisgemenskapen liksom individens förmåga att delta där. Att delta i social praktik där lärande äger rum är därför det väsentliga.”¹⁸

Sokratisk metod: Sokratisk fråga enligt Egidius, Henry *Termlexikon i psykologi, pedagogik och psykoterapi*: ”Fråga som tvingar till eftertanke och omprövning av tidigare uppfattning (---).”¹⁹

Sägandet: Anders Holmgren skriver i avhandlingen, *Klassrummets relationsestetik; Det pedagogiska mötet som etiskt fenomen*: ”Att sättet vi tilltalar eller blir tilltalade på väger tyngre än det sagda orden.”²⁰

2.2 TEORIANKNYTNING

I första stycket om grundläggande värden i skolans värdegrund och uppdrag, *Lpo 94* förmedlas de normer och etiska regler som skall utgöra grundförutsättningen för skolan.²¹ Det talas bl.a. om aktning för varje människas egenvärde, respekt för den gemensamma miljön, tolerans, ansvarstagande och ansvarig frihet. Grundvärden som är både självklara och svåra att ta på och som en stor del av det här arbetet handlar om. I andra stycket i samma bok står det: ”Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg

¹⁵ Dysthe, 2001 (s. 64)

¹⁶ Egidius, 2002 (s.197)

¹⁷ Myndigheten för skolutveckling: *Den andra möjligheten; estetik och kultur i skolans lärande*, www.skolutveckling.se 2008 (s.78)

¹⁸ Dysthe, 2001 (s 41)

¹⁹ Egidius, Henry: *Termlexikon i psykologi, pedagogik och psykoterapi*. Lund. 2002 (s.238)

²⁰ Holmgren, Anders: *Klassrummets relationsestetik; Det pedagogiska mötet som etiskt fenomen*. Doktorsavhandlingar inom den Nationella Forskarskolan i Pedagogiskt Arbete nr 4, Doktorsavhandlingar i Pedagogiskt arbete nr 11. Umeå Universitet. 2006 (s.33)

²¹ Lärarförbundet, 2004 (s.9)

om den enskildes välbefinnande och utveckling skall präglade verksamheten.”²² Det som intresserar mig i det är spännvidden mellan individen och gruppen, mellanrummet som en balans mellan olika viljor, behov och tillmötesgående. Hur utvecklas en verksamhet till att uppnå läroplanens vackra tankar, vad är det som behövs och varför är det nödvändigt att sträva mot dem? Är det överhuvudtaget möjligt?

Skolan skall vara en mötesplats för lärande, den kunskap som har förmedlats har under åren haft olika betydelse, innehåll och undervisningssätt. Kyrkans och statens betydelse för vilka värderingar som skulle gälla hade större inflytande förr och var mindre ifrågasatta än idag. Uppfostran skedde på ett annat sätt och respekt för auktoritet var självklar förr i tiden då samhället var uppbyggt på ett annat sätt.²³ Numera uppmuntrar vi våra barn att ifrågasätta och inte nöja sig utan en förklaring ”varför”. Med samhällsutvecklingen har dessutom våra möjligheter till valfrihet ökat, på både gott och ont och allt detta har fått betydelse i skolan på olika sätt. Behovet av att klargöra vilka ställningstagande vi gör och varför, hur vi människor uppfattar olika situationer och hanterar möten och lever tillsammans blir allt mer viktiga. I Skolverkets häfte, *Jag vill ha inflytande överallt* står:

Till bilden av en demokratisk stat hör fria människors samtal, möten där yttrandefriheten och åsiktsfriheten respekteras. I vår tid tänks olika medier, press, radio och tv utgöra en viktig del i detta offentliga samtal. Men i skolans traditioner ingår inte öppna samtal och diskussioner, något som flera skolforskare dokumenterat. Man kan fundera över om svårigheten att planera och hantera diskussioner och samtal, tidsmässigt och ämnesmässigt, går stick i stäv mot skolans starka tradition att kontrollera.”²⁴

Upplevelsen av min egen skolgång och även delar av utbildningen säger samma sak, trots att lärarutbildningen i Göteborg har en bas i sociokulturell teori. Men undervisningen och tiden på Bild och Form, min sista inriktning inom lärarprogrammet blev en bekräftelse på att allt prat om goda samtal, sammanhang, ansvar, respekt, kreativitet, lust och lärande hänger ihop. Vilka förutsättningar kan det ha varit som gjorde det? Ett sådant klimat är dessvärre ingen självklarhet i skolan och det är inte heller något som byggs upp automatiskt. För att öka möjligheten att få till stånd ett sådant klimat i gruppen kan träning i att samtala och kommunicera vara en viktig del. Jag hittade ett litet häfte om sokratiska samtal på min gamla praktikplats.²⁵ Ann S. Pihlgren, en kvinna som varit och föreläst hos oss i en tidigare kurs på lärarprogrammet var en av författarna till häftet och texterna inspirerade till att läsa mer om vad som händer i mötet mellan människor och hur det mötet kan utvecklas till ett givande och tagande för båda parter. Förutom samtalet och kommunikationens betydelse har både gruppen, ämnet och inriktningen och hur arbetssättet utformas stor betydelse för motivationen och meningsskapande i lärandet. Hade jag varit tvingad till något jag inte kunde påverka hade situationen kanske varit en annan, liksom för eleverna i skolan. Trots det vilar ändå ansvaret på mig själv att göra det bästa utav situationen och försöka hitta min egen mening med det jag gör.

Ett annat bidragande skäl till ökat meningsskapande och lust kan vara en vidgad förståelse för hur saker och ting hänger ihop, att förstå och se samband. Tyvärr så lyckas inte alltid skolan med uppdraget att alla elever når dit. Jag håller med Gunilla Granath när hon skriver: ”Allvarligt talat blir jag upprörd när jag tänker på hur renons på kretsloppstänkande skolan är.

²² Lärarförbundet, 2004 (s.9)

²³ Orlenius, Kennert: *Värdegrunden -finns den?* Stockholm. 2001.

²⁴ Skolverket: *Jag vill ha inflytande överallt*, Stockholm 1998 (s.73)

²⁵ *Sokratiska samtal; dokumentation från kursen Sokratiska samtal som metod*, Västra Götalandsregionen 2005-06

Jag är inte någon utilist, men att lära sig saker utan sammanhang bara för lärandets skull blir meningslöst.”²⁶ Intentionen och arbetet i skolan för att uppnå styrdokumentens mål²⁷ pågår ständigt med mer eller mindre tillfredställande resultat beroende på olika faktorer. Eva Johansson frågar sig i boken *Möte för lärande* om det kan vara så att lärarnas intentioner inte sammanfaller med det som konkret uppnås i lärandet:

Trots att vuxna har gemensamma mål, lyckas de inte alltid hålla fast vid sina strävanden att arbeta mot dessa. En motsägelse mellan avsikter och vad man genomför i praktiken blir tydlig här. Avstegen från intentionerna sker ofta i situationer då den struktur som vuxna har planerat av olika anledningar inte håller. Det rör sig oftast om att pedagogerna inte anser sig kunna påverka situationen, eftersom man har så många barn i förhållande till antal vuxna. En annan vanlig motivering är att någon är frånvarande, och att eventuella vikarier inte är förtrogna med arbetssättet. Kan det vara så att pedagoger ser omsorgssituationer som omsorgssituationer som potentialer för lärande, men ändå inte förmår att använda dem till detta? Kanske har man inte funnit redskap för att hantera situationerna i vardagen.”²⁸

De begränsningar och krav som lärare står inför kan sätta käppar i hjulet men jag håller med Johansson och det är huruvida det överhuvudtaget är möjligt att förändra som jag vill undersöka närmare. Under hela lärarutbildningen har mycket av litteraturen och undervisningen handlat om att vi lär i samspel med andra, att det är viktigt att skapa förutsättningar för lärande. Ingrid Pramling- Samuelsson och Sonja Sheridan skriver i boken *Lärandets grogrund*:

Lärandet är en socialprocess, som pågår i ett samspel mellan barnet och omgivningen. Detta medför att barn också lär av varandra. Att barn lär av varandra skall ses i ljuset av de kvalitativa forskningsstudier där det blir uppenbart att barns kollektiva vetande utgör en helhet som överskrider det enskilda barnets förståelse. Detta innebär att det kollektiva kunnandet är vida överlägset varje enskild individs kunskap.²⁹

Med tanke på det har en stor inspirationskälla i mitt arbete varit boken *Alla kungens hästar*³⁰. Författaren Emelie Cajsdotter är en kvinna som uppger sig kommunicera med djur, genom olika händelser får hon ett uppdrag att hjälpa tidigare Kung Hussein av Jordanien med hans hästar, hon förmedlar i boken kommunikationen de för. Det som var slående var att det som hästarna kommunicerade om gruppstrukturen i hjorden passade in på många av de tankar som jag hade om ansvar, respekt och meningsskapande i samspel hos oss människor. Enligt Hästarna menar Emelie så finns det ingen specifik ledare i en flock utan när hon frågar djuren vem som leder får hon alla olika individers unika egenskaper som svar. Hon menar att alla har en given plats vid ett specifikt tillfälle och en unik uppgift att fylla. På samma sätt uppfattade jag undervisningen på Bild och Form, gruppen fungerade genom att allas kompetenser blev viktiga och tilläts att synas.

Jag blev nyfiken på vad som faktiskt sker i mötet, hittade en doktorsavhandling om *Klassrummets relations etik* av Anders Holmgren³¹ som beskriver på ett ingående sätt vad som händer i mötet mellan människor och vilka egenskaper som är viktiga för att det mötet skall bli positivt. Han hänvisade till Lévinias tankar om sägandet: Sägandet är enligt Lévinias

²⁶ Granath, 2002 (s.49)

²⁷ Lärarförbundet 2004.

²⁸ Johansson, Eva: *Möten för lärande; Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Kalmar, 2005 (s. 153)

²⁹ Pramling-Samuelsson & Sheridan, *Lärandets grogrund*. Lund, 1999 (s.112)

³⁰ Cajsdotter, Emelie: *Alla kungens hästar*. Stockholm, 2008

³¹ Holmgren, 2006.

det som är riktat till någon jag samtalar med, i det här fallet eleven, som den Andre. Han framhåller också att vi människor betyder mycket i kraft av Sägandet, som bringar klarhet och ljus. Genom att Sägandet visar sig vara något annat och mera än det innehåll som presenteras i en pedagogisk situation, finns det en meningsskapande potential i Sägandet, som kan skapa mening och således bryta in med nytt ljus i en undervisningssituation.”³² Men han argumenterar också för lyssnandet som förutsättning för sägandet, ömsesidighet, och vikten av att bjuda in den Andre i mötet, han talar om en dialog som bejakar den Andre, vilket bekräftar tankar om hur viktig kommunikationen är för en kreativ, samspelande miljö. Det som framförallt intresserade mig i hans avhandling var hans tankar om vikten av att vara intresserad och nyfiken på den andre i mötet, en vilja att se möjligheterna i kontakten med andra.³³

Jag har upplevt att bilden av skolan är till stor negativ i massmedia. Säkerligen finns det en mängd olika orsaker till det men min uppfattning är att undervisningsmetoderna och faktakunskaperna på skolorna många gånger är anpassade till en annan tid, elever har andra förutsättningar och intressen i den tid vi lever nu. Både slöjd och bild är dock ämnen som både elever och lärare i skolan är positiva till i stor utsträckning visar den Nationella utvärderingen i respektive ämne³⁴. För mig som blivande lärare i just de ämnena är det lätt att ta deras betydelse för självklar, men det är nödvändigt enligt mig att använda hela ämnets potential till lärande. I häftet *Den andra möjligheten, estetik och kultur i skolans lärande*³⁵ skrivs om marknadsestetik, den kulturella drivkraft som vi människor möter i konsumtionssamhället. Författarna menar att skolan företräder en ”modest estetik” vad gäller att använda sig av marknadsestetiken. ”Den modesta estetikens praktik reflekterar inte kritiskt över sin egen innebörd”.³⁶ Istället förordar de en ”radikal estetik” som de menar ställer andra frågor i lärandet:

Den kan formulera bortträngda erfarenheter och möjliggöra att ett barn, en ung människa får syn på sig själv, hittar sin röst. Arbetet med olika former av gestaltning kan synliggöra tankeprocesser och lärande. Det ger stora möjligheter till kollektiv reflektion, till samtal där barn och unga framträder tydligare för varandra. Därför finns det också möjliga kopplingar mellan den radikala estetiken verksam i lärande och skolans, ofta bortglömda, demokratiuppdrag.³⁷

Tillsammans med faktorer som styr ett givande möte, gruppdynamik och en radikal estetik kan skapande verksamhet bidra till ökat lärande på ett högre plan. Genom upplägg av lektioner med förankring i samtiden och elevernas verklighet och intresse kan det ge lärandet mening. Skolan innebär på olika sätt en maktstruktur där lärarna har ett överläge i och med sin roll att bedöma elevernas prestationer men skolan bör sträva efter att inte använda den kraften på ett negativt sätt. Min föresats är inte att skolan skall utvecklas till en plats utan meningsskiljaktigheter och möjligheter till att utveckla egna tankar utan. Min avsikt är att använda kraften i friktionen och konflikten som kan uppstå i mötet till att hitta något nytt, en utveckling.

I bildens specialiseringsarbete betonade jag vikten att vara klar med vem jag själv är för att kunna möta andra, i skolan elever arbetskamrater och föräldrar. I det här arbetet ville jag

³² Holmgren, 2006 (s.41)

³³ Holmgren, 2006

³⁴ Skolverket; Nationella utredningen av grundskolan 2005, *Ämnesrapport till rapport 253, Slöjd*. (s.35) och Skolverket; Nationella utredningen av grundskolan 2005, *Ämnesrapport till rapport 253, Bild*, trivselfrågor, diagram (s. 91)

³⁵ Myndigheten för skolutveckling, 2008 (s.77)

³⁶ Myndigheten för skolutveckling, 2008 (s.78)

³⁷ Myndigheten för skolutveckling, 2008 (s.78)

utveckla den tanken genom att undersöka hur gruppen påverkar den jag är, hur reflexionen av mig själv påverkar min ställning och min egen förståelse för mig och mitt agerande i det sociala sammanhanget. Dysthe skriver i sin bok om praxisgemenskapens betydelse för det individuella lärandet och hon hänvisar till Wengers inlärningsteori³⁸: "Huvudinriktningen i denna inlärningsteori är lärandet som socialt deltagande, och Wenger identifierar fyra komponenter som karaktäriserar socialt deltagande som en läro- och kunskapsprocess: mening, praxis, gemenskap och identitet."³⁹ Genom det arbetssätt och den övergripande allmänt utformade temaingångarna kunde Bild och Form utveckla just dessa delar. Under arbetets gång har jag undrat gång på gång vem jag själv är i gruppen och så här i efterhand har jag inte funnit något exakt svar utan konstaterar att min roll ser olika ut beroende på i vilken situation jag befinner mig men det finns platser som jag känner är mer meningsskapande än andra och så borde det rimligtvis vara även för andra. I den utvecklingen finns även ansvaret för mitt eget agerande gentemot andra och respekten till dem i proportion till mig själv.

Den intersubjektiva praxis som fanns där, på bilden, det faktum att det som utlovades skulle ligga till grund för vår bedömning och vad som var viktigt i lärandet överensstämde med verkligheten anser jag var en viktig del för att utvecklingen överhuvudtaget kunde vara möjlig. I den situationen finns ett ansvar och ett ansvarstagande som jag tycker är intressant. Just tankar om ansvar har dominerat min process i detta arbete. Det blev också tydligt att vad som har betydelse skiljer sig från person till person och därigenom också sättet att tänka omkring ansvar. Trots det är min övertygelse att känslan att känna sig behövd och ha en meningsskapande tillvaro är grundläggande för oss alla.

³⁸ Wenger, E: *Communities of practice, Learning, Meaning and identity* Cambridge University Press, 1998

³⁹ Dysthe, 2001 (s. 63)

3 Metod

3.1 PROCESSDAGBOK OCH GESTALTNING

Under hela det här projektet har jag bloggat som processdagbok, skrivit dagboksanteckningar i pappersform och skissat, tankar, upplevelser och erfarenheter från gestaltungsarbetet och litteraturen. Tillsammans utgör all dokumentation och reflektion den massa som jag skall försöka analysera en klarare bild ur av vad som är meningsskapande för mig i min situation som människa, student och blivande lärare men också för att möjliggöra en större förståelse för elever och deras lärandesituation. Litteraturstudierna och gestaltandet har jag arbetat med växelvis, de båda delarna har turats om att dra i undersökningsarbetet, därför att det tidvis har varit nödvändigt att koncentrera sig på en sak i taget. Jag har letat inspiration till arbetet på konstitställningar, böcker, tidskrifter, internet, på universitetet, bland kurskamrater och i grundskolan som vikarie. Det gestaltande arbetet har varit ett utforskande arbete i både material, uttryck och metoder. Workshops i grafik blev ett sätt att komma igång med gestaltningen, de har utgjort en stor och viktig del av det konstnärliga arbetet på mer än ett sätt, vilket jag kommer att redovisa i stycket om grafik.

Utifrån de erfarenheter jag gjort under min lärarutbildning gjorde jag en tabell över det som har varit väsentligt för undervisningen i de skapande ämnena bild och slöjd för att titta närmare på de punkter där de båda inriktningarna skilde sig åt. Tabellen visade både olikheter och likheter i arbetssätt och metoder, trots att det tedde sig ganska klart vad skillnaderna bestod i var det varit problematiskt att avgränsa då socialt samspel är beroende av en mängd olika faktorer och förutsättningar.

Bild 1: Teckning från sista Bild och Form kursen

De tankarna, liksom specialiseringskursen på Bild och form där jag tog ansats ifrån mig själv och min identitet under temat konflikt har sedan fått vara utgångspunkt för gestaltungsarbetet, litteraturen och den inspiration jag sökt.

Det var till en början svårt att sätta fingret på vad det var jag skulle undersöka, hur det skulle gå till och var jag skulle börja för att komma åt syftet med den här uppgiften. På bloggen skrev jag under rubriken svävar fritt: "Inte långt kvar, sista kursen påbörjad. Massor av examenstankar trängs men än så länge rör de sig fritt, går inte att fånga. Idag skall jag börja sätta fällor."⁴⁰ Jag letade i böcker, gamla anteckningar, skisser och bilder, på internet och diskuterade för att sortera för mig själv var mitt intresse låg men upptäckte endast att det mesta kändes tjatigt och redan utforskat. I skrivarbetet funderade

jag på om det var olika lektionsplaneringar jag vill göra men jag bestämde att jag ville hålla mig mer övergripande i arbetet. En sak var klar, jag ville veta mer om vad det var som gjorde arbetet under min bildinriktning speciell men det var svårt att riktigt förstå hur det undersökande arbetet behövde se ut för att jag skulle finna resultat.

Delar i lektionsupplägg	Bild och Form inriktningen	Slöjd inriktningen
Ansvar för resultatet	Tillsammans	Enskilt
Arbetsätt	Processinriktat	Processinriktat
Ämnesval för utförandet	Övergripande	Styrt/ Övergripande, rätt/fel
Val av Temaämne	Allmänt med fria ingångar	Indelat i teknik/Material
Synsätt på ämnet som lärarna förmedlade	Lära för livet, prova dig fram	Teknikfixerat men med uttal för livet, men lärarna gurus,
Reflektionstid till förfogande i arbetet	Ja, mycket i alla delar av processen	Lite, bara i summeringen av processen
Reflektion	Både enskilt och i grupp, under hela processen	Endast enskilt, i summeringen av processen
Dokumentationsform	Blogg, text, bild, foto, allt	Text, bild, låst i teknik
Lärarkommentar till reflektion	Ja, enskilt och i grupp, text och prat, diskussion.	Endast enskilt, text och prat.
Respekt	För alla	För lärarna
Begränsningar	Bara egna tanken	Inom teknik och material, rätt/ fel
Handledare, tekniker	Inte låsta i teknik	Absolut låsta i teknik, kvinnligt, manligt
Val av handledare	Gruppindelning av lärare och eget val	Tilldelat och eget val, oftast endast vaktmästaren tillgänglig handledare under arbetet i trä, i textil ingen.
Ramar	Klara, studenterna sköta allt själva	Klara, studenter sköta allt själva
Betyg	Inte preciserade, men efter kursplan	Inte preciserade men efter kursplan
Lärarnas yrke	Konstnärer, pedagoger	Hantverkare, pedagoger, arkitekt
Tradition	Nytänk	Mest tradition med inslag av nytänk, rätt/fel

Bild 2

Källa: Egna upplevelser och erfarenheter under utbildningen

3.2 ANSVAR

Hela det här arbetet har influerats av ansvarstänkande på olika sätt från början till slut. Det framgick också när jag radade upp mina tankar om inriktningarna att ansvarsfördelningen för lärande resultatet också var en av skillnaderna mellan bilden och slöjden. Hur jag som lärare bär mig åt för att utbilda ansvarstagande individer har jag frågat mig mer än en gång under det här arbetet och jag har också förundrats över de vuxna runtomkring som inte tar det ansvar de borde. På andra kursdagen blev jag kallad till ett föräldramöte för ett av mina barn där en fest som urartat med både misshandel, fylla och skadegörelse som följd. Både polis, sociala

myndigheter och lärare var där och informerade oss vuxna om att inte köpa ut alkohol till minderåriga, våra barn. Alla var överens om att vi som föräldrar och vuxna måste ta vårt ansvar gentemot våra barn. I korridoren utanför när mötet är avslutat är det någon som säger: ” Klart man inte anmäler langaren, jag köper av honom med”. Detta uttalande satte sig i mitt huvud, skriver i loggboken: ”Hur kan en vuxen uttala sig så, vart är samhället på väg?”

Min dotter for iväg till sin pappa i Israel i november och hon hördes inte av. Jag ringde upp hennes mobil för att kontrollera om hon kommit fram men efter otaliga försök ringde jag pappans mobil istället. I telefonen möts jag av ett helt oförstående barn och lika oförstående pappa. Hon tillbringar en vecka borta, hör av sig via e-post en gång på den tiden, ännu mer frågor om ansvar tränger sig på. Ansvar för vem? För mig som är mamma, för styvpappan som är orolig eller för henne själv som faktiskt hade det bra? Allting runtomkring handlade om ansvar hela tiden.

Vid projektets början hade jag och en kurskamrat pratat om att be en keramiker i staden att hålla en workshop för oss men av kostnadsskäl valdes leran bort, jag hade frågat, lovade att höra av mig till honom vad som blev bestämt. Skriver i mina anteckningar:

Känns obehagligt att gå tillbaka för att säga att det inte blir, fast jag ingenting lovat. Kunde gjort det enkelt för mig och bara struntat i det men då hade det kanske blivit obehagligt att mötas nästa gång. Gick in och sa som det var, lika bra det. Jag valde en roll, vad säger det om mig? Är det mitt ansvar? Och är det viktigt? Det är viktigt för mig att känna att jag är ärlig men jag försätter mig hela tiden i situationer där jag måste välja. Är det ett faktum att det blir så för att jag hela tiden söker kontakt? Kanske brister jag i min kommunikation.⁴¹

I mina anteckningar ifrågasatte jag vad som är viktigt för mig och vad som gör mig upprörd och fann att det i de flesta fall handlar om brist på ansvar och respekt. Funderade på vad det egentligen innebär för mig i mitt liv, val av yrke och min plats i gruppen, insåg att jag som lärare har en stor möjlighet att påverka och att det är just det som gör skolan meningsfull för mig. Det finns en spänning mellan respekt och ansvar, en balans som jag tror är betydelsefull. Tänker att gruppen och individen förhåller sig till varandra i ett ständigt växelspel och det ger en kreativ miljö om den hanteras med sin potential, som på Bild och Form.

Första handledningen med Katti och Nike fick vi lyssna till vad alla andra tänkte skriva om. Det var intressant att se att det kunde bli så olika men ändå lika. I många arbeten handlade det om sätt att göra undervisningen meningsskapande för elever. För mig i det här läget handlade det om att hitta delar till en slags mall att utgå ifrån, en moralisk och etisk tanke, om respekt mot sig själv, andra, samhället osv. att införliva kunskap och erfarenheter i kroppen, känna och förstå utan att få det pålagt som något på ytan. Många stora och luddiga tankar, det lät pretentiöst och jag funderade på om det kanske var för tråkigt. Tänkte mycket, skrev i loggboken:

Det här är tanketid, viktig tid som inte alltid är självklar för eleverna i skolan men som bilden var duktiga på att ta ansvar för. Tid som saknades på slöjden och som är en viktig beståndsdel i det skapande arbetet och för att samspel och kommunikation skall fungera.⁴²

I loggboken jämförde jag mig själv och mitt sätt med min omgivning. Jag är medveten om att jag behöver utmaningar för att hitta lust, att jag har svårt att göra saker för sakens skull och därför har ett stort behov av att förstå varför, att jag är ambitiös och att jag har svårt att förstå

⁴¹ Från mina egna anteckningar 3november 08 -5 januari 09

⁴² Från mina egna anteckningar 3november 08 -5 januari 09

de som bara glider runt och inte tar sitt ansvar. Men jag tänkte att det måste vara viktigt att jag accepterar att det finns många andra sätt. Vad är det som gör att eleverna inte är motiverade och orkar engagera sig i skolarbetet? Är det så att det är deras sätt att fungera? Ett annat sätt än det jag har, något som en lärare kanske måste acceptera?

3.3 GRUPPEN, SAMSPEL OCH KOMMUNIKATION

Av en händelse hamnade jag framför tv:n en helgförmiddag under projektet. Det var en kvinna som hade fått en bok utgiven i dagarna som intervjuades, Emelie Cajsdotter. Hon pratade om hästar, hur flockens struktur ser ut och vad de olika individerna i den har för betydelse och möjligheter i gruppen. Jag blev intresserad av att hon hade samma tankar med hästar som utgångspunkt som de tankar jag hade om elever. Kvinnan reser runt jorden och kommunicerar med djur, vilket först gjorde mig något skeptisk men för att undersöka vad hon menade närmare beställde jag hennes bok, *Alla kungens hästar*.⁴³ Boken handlade om det sociala samspellet mellan djur och människa som även kan appliceras i möten mellan individer, människor som djur. Den handlar om hur hon får uppdraget att hjälpa förra kungen Hussein av Jordaniens med sina hästar, mitt i den oroliga Mellan Östern. Men den handlar också om hur hästar kommunicerar, att alla i flocken hjälps åt och att varje individs unika egenskaper används vid tillfälle när det krävs, att det inte finns en ledare som dominerar alla. Emelie pratade också om makt, hur hon ser på hur vi behandlar våra husdjur. Hon menade att vi måste vara klara med varför vi sätter upp regler, vara konsekventa i det vi bestämt både för oss själva och för dem det gäller. För mig blir kopplingen till skolan och arbetet solklart. Under hela min uppväxt var jag omgiven av hästar men har verkligen aldrig förstått vad som är så speciellt med dem. Det kändes som att det var dags att titta lite närmare på det. Det var så tydligt att hon pratar om precis de saker som jag ville att detta examensarbete skulle handla om, men med en annan ingång, hästar.

Jag ville skriva om samspel, kommunikation och meningsskapande men visste jag inte riktigt hur. Hästboken gav ingång men inte vetenskapliga belägg, det är alltid svårt att veta i vilken ände man skall börja. Letade i gamla kursböcker och fastnade för ordet fenomenografi och jag blev glad för att jag har hittat något av betydelse att hänga upp mina tankar på, fick en kommentar av *sista rycket* till mitt inlägg på bloggen och där försvann lusten igen.⁴⁴ Kurskamraten Anna sa: "Din didaktiska ingång är att det handlar om ditt ämne. Din koppling till skolan är didaktisk. Inte svårare än så. Coola ner dig med fenomenografien kompis!" Känslan att göra för mycket och vara för ambitiös kändes obehaglig fast jag egentligen inte visste vad Anna hade för tankar. Men jag fortsatte jag att läsa, hittade en bok *Pedagogy of the Oppressed* av Paulo Freire, på engelska.⁴⁵ Det var svårt med språket men den övergripande bilden jag fick gav ändå tankar till uppsatsen. Jag skriver på bloggen:

Svårt att förstå alla detaljer och tidskrävande att slå upp allt men några glimtar tog sig igenom, svårt att sätta ord på dem men om jag förstått det rätt så argumenterar han för problembaserat lärande där pedagogen är bollplank. Tankar som känns igen och som också driver mig. Slår upp tidningen och läser igen att skolan misslyckas, att eleverna inte lär sig det de ska. Regeringen vill strama upp undervisningen och återgå till gamla rutiner. Tuggar nästan fradga när jag läser,

⁴³ Cajsdotter, Emelie, *Alla Kungens Hästar*, Stockholm, 2008

⁴⁴ 19 november 2008, <http://slutrappport.blogspot.com/>

⁴⁵ Freire Paulo, *Pedagogy of the Oppressed*, Clays Ltd, St Ives plc, Penguin Books. 1993

tror de på allvar att landet ligger likadant som när de själva var små? Ska vi kanske börja aga barnen också? eller vad är nästa led i utvecklingen?

Freire skriver om dominans kontra bollplank om värderingar och om utveckling. Vill läsa mer, men vill hitta en bok på svenska. Motivera mig själv maximalt för att spjärna emot massor. Bli en sån där motsträvig sak eller kanske fortsätta städa toaletter.⁴⁶

Ämnet och tankarna berör oss alla som skall arbeta i skolan och klasskamraternas kommentarer till inlägget uppmuntrar. Det är skönt att känna att vi är många som tänker på liknande sätt om hur det är möjligt att arbeta mot ett samspelande klimat i skolan, har gemensamma erfarenheter av sådant arbete och att vi har bloggen att kommunicera på. Skriver i mina anteckningar om att det fortfarande är svårt att få ner mina tankar i text, ämnet är så stort och diffust, måste avgränsa mig.

Vaknade en dag med en låt i huvudet, letade upp både texten och videon på nätet. Konstigt nog gick det att koppla låtinnehållet till ämnet också, handlade om vad vi innerst inne är under ytan och om kärlek förstås. Var lite förvånad över att hjärnan arbetar med projekt även när jag sover. Kommentarer blev muntra till inlägget på bloggen. Det har under hela utbildningen varit en av mina favoriter att bli tvungen att spela pjäs eller uppträda på ett eller annat sätt, vilket klasskamraterna har vetat om. Nu kom förhoppningar om att jag skulle göra både dans och musikal. Kändes bra att de vet hur läget är, jag känner mig trygg bland dem och det gör att det går att skoja om min rädsla.

Julen stressar på arbetet, åker upp till Göteborg för handledning, jag tar med mig allt jag gjort. Katti och Nike är upptagna så det blir Mattias som håller i handledningen ensam. Alla studenter är i ungefär samma fas i processen, det är alltid skönt att höra vad de andra gör och tänker, skönt också att höra de andras tankar när jag förklarar var jag står, gör och brottas med. Var lite bekymrad över att visa upp för mycket av det jag gjort, att vara för mycket och att på något sätt glänsa men tog beslut på morgonen att jag måste göra som jag gör och inte ta ansvar för någon annans tankar. Det kändes ganska olustigt innan det blev min tur, vet sedan tidigare att klasskamraterna på slöjden kände sig stressade av att jag inte begränsade mig. Men obehagskänslan hade varit onödig, jag kunde vara nöjd att jag tog med allt. Diskussionen och känslan i den här gruppen var inte samma som på slöjden, och jag kunde vara lugn i att vara jag liksom alla andra att vara sig. Det är den här känslan som hela arbetet har handlat om och som är så svår att sätta fingret på, att kunna vara den man är, bidra med det man är bra på men också förklara sin ståndpunkt och kunna ändra sin tidigare uppfattning.

3.3 RESPEKT, LUST OCH VANOR

I kombination till examensarbetet tog jag alla möjligheter till att tjäna en extra peng, hoppade in som slöjdlärare på grannskolan, tänkte att det kan dyka upp tankar genom det också. Det blev en slags undersökande metod att studera och samtidigt arbeta med grupperna. Som vikarie tog jag vid där någon avslutat tillfälligt men i detta fall hade jag fått klara ramar för vad jag skulle genomföra och det var skönt. Grupperna var som de var, sammansatta och inarbetade sedan innan. Det var både frustrerande och svårt att se att lusten, inspirationen nästan saknades totalt, grupperna var inte samspelta och inte heller harmoniska. Arbetsprocessen synliggjordes inte alls och det fanns en massa måsten, som jag dessutom

⁴⁶ 9 december 2008, <http://slutrapport.blogspot.com/>

ombeddes att fortsätta jobba mot. Meningen och nyttan med det eleverna hade som uppgift att göra förstod varken jag eller eleverna. Jag önskade att jag kunde få eleverna att reagera och agera, letade inspiration och lust, försökte att få med dem i mina tankar men de var inte vana vid att få bestämma själva eller ta egna initiativ. Eleverna var drillade att lyda och jag tappade modet och motivationen, det gick inte att göra en så stor förändring på så kort tid. Men jag hoppades ändå på att jag väckt lite tankar och frågor hos dem och att överlämnandet till den ordinarie läraren skulle möjliggöra något nytt.

Frustrationen och malandet i huvudet fortsatte, det var svårt att fokusera oavsett vad det gällde. Letade på kamraternas bloggar efter delar jag kunde gå igång på och hittade något intressant på Johannas blogg⁴⁷, hon talade om hur viktigt det är att få eleverna att förstå att det finns något mer, någonting större och att det krävs en ansträngning och en vilja för att en person skall kunna uppnå ett mål. Jag sätter det i relation till eleverna när jag var vikarie. Skriver på bloggen:

Min teori är att upplägget från lärarens och skolans håll ligger i att träna eleverna på att sitta still, vara tyst och lyda. Klarar de av det är de goda elever. När en elev ville göra graffiti bokstäver på sin kudde behövde han lite hjälp och inspiration, en klasskamrat (som brukar ha myror i rumpan) visade sig kunna, jag frågade om han kunde tänka sig att hjälpa till. Han ville gärna men tyckte själv att han inte var så duktig. De arbetade tillsammans en stund sen återgick han till sitt eget. När jag möter läraren och berättar antar hon genast att myrkillen försökt smita sin egen uppgift! (---)

I det här fallet fanns tankar både om att läraren tror att hon var på rätt spår och därför uppfattade eleverna som att de uppförde sig illa men också en tanke om att eleverna inte hade möjlighet att påverka sin situation själva och att deras handlingar kanske styrdes utav sprutande hormoner och dålig uppfostran hemifrån. Fortsatte skriva på bloggen:

Vet inte vad som gör mig mest bekymrad, elevernas lojhet och lydnad eller lärares tilltro till eleverna. Det är något i det, vad vi kommunicerar, vad vi behöver lära oss för att göra varandra rättvisa i mötet som jag är intresserad av. Det finns alla goda intentioner i skolans uppdrag men det arbetas inte med det.⁴⁸

3.4 MENINGSSKAPANDE OCH INSPIRATION

Min process i arbetet har varit genomgående förvirrad, jag blandade läsning med gestaltande, skrev en massa i dagboksform och försökte blogga så mycket jag hann ändå var det svårt att sätta fingret på vad det var jag letade efter, hur jag kunde konkretisera mina tankar. Ämnet var så stort och så svårt att få grepp om. Hästar fanns ständigt med i tankarna men jag var skeptisk till vad det var jag skulle göra med dem. Jag var förvirrad över skrivandet också, på Tarjas handledning pratades det om didaktisk ingång, jag blandade ihop allt på en gång. Handledningarna var bra men diskussionerna lyfte inte som jag önskade. Det fanns flera nya deltagare den här kursen som inte funnits med i gamla klassen, läget var både spännande och förväntningsfullt av all stress, alla frågor och osäkerhet. Samspelet fungerade inte på samma sätt som i tidigare klassen. Det öppna och tillåtande klimatet var stumt och krystat vilket jag tolkade som att det möjligen fanns de som inte delade våra positiva erfarenheter av öppna

⁴⁷ 10 november 2008, <http://examenjohanna.blogspot.com/>

⁴⁸ 13 november 2008, <http://slutrapport.blogspot.com/>

diskussioner. Min slutsats blev ändå att det måste bero på att vi inte kände varandra tillräckligt, att det nog skulle förändras med tiden som arbetet med examensarbetet fortskred.

I en fas av arbetet tog min vilja slut, frustrationen och villrådigheten tog orken och kraften ifrån mig. Var tvungen att göra en sak i taget, orkade inte umgås, vara trevlig och vara till lags. Funderade på varför jag inte orkade, vad i kontakten som var jobbig, vilka jag inte orkade möta och varför. Diskuterade med en kurskamrat om hur vi människor beter oss gentemot varandra, hurdan jag är, hur hon och andra är, hur relationerna fungerar och hur det känns att möta olika människor, hon tyckte att jag var för snäll, hade svårt att säga ifrån, vi pratade om förväntningar, uppmaningar och att stå upp och ansvara för sig själv om att visa både sig själv och andra respekt.

Letade ingångar till gestaltningen som handlade om kroppen, lek och verklighet för att visa på hur kunskap kan sätta sig i kroppen. Förskolan arbetar ofta på liknande sätt som det jag tänker men kopplingen lockande inte. Kändes som att arbetet landade i en test på min uthållighet, istället för en svårighetsgrad att ta sig över. I grafiken behövde jag något att inspireras av och bara härma, jag valde att använda några bilder ur Jesper Walderstens bok: *Här kommer jag*.⁴⁹ och ur Bue Nordstöms bok: *Dricka mycket vatten; sagor för nära kvällar*.⁵⁰ Båda böckernas bilder har en enkelhet och ett formspråk som jag tilltalas av, fastän de är olika och de har en underton av allvar som jag kände passade in i mina tankar.

Det tog tid att hitta sätt att arbeta och strukturera alla tankar på. I början var det många träffar på skolan och dagarna blev upphackade och svåra att få grepp om. Jag jagade runt och hann inte med, varken tankar eller något meningsfullt, fast jag visste om det så körde jag på. Hjärnan och kroppen arbetade på högvarv för att inte behöva ta ställning och dra i trådarna. Till slut var jag tvungen att tvinga mig själv att börja gestalta också utanför grafikverkstaden. Från början hade jag tänkt arbeta i skulptursalen med övriga examensstudenter men insåg att jag behövde stänga av yttre intryck för att kunna koncentrera mig. Visste sedan tidigare gestaltningar att jag inte klarar av att ha människor omkring mig alls i den här fasen av min skapandeprocess.

Bild 3: Tvåhövdad häst i akvarell mm.

Bild 4: Grytlappshäst på textilbotten, redigerad i Photoshop.

⁴⁹ Waldersten, Jesper: *Här kommer jag*. Bokförlaget Max Ström.

⁵⁰ Nordström, Bue, *Dricka mycket vatten; sagor för nära kvällar*. Göteborg, 2006.

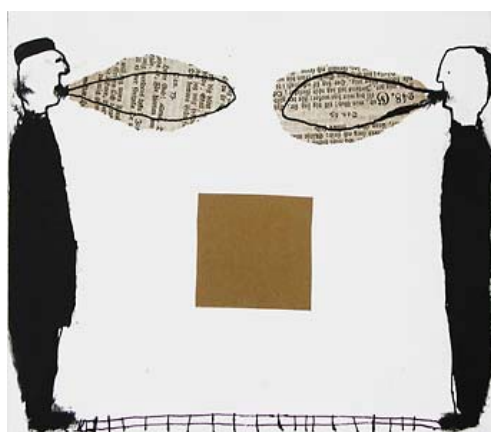

Bild 5: Kerstin Bergman
"Två som talar", fotografvyr-chine collée

Veckan därpå försökte jag återigen att komma igång, och målade en hel dag. Vilket bl.a. resulterade i den tvehågsna och tvåhövda bilden av en häst och grytlappshästen. Arbetade i blyerts, fortsatte med akvarell, gouache, akryl och tillslut textil. Hittade av en händelse en artikel i *Tidskriften Hemslöjden* om Kerstin Bergman som jag gillade. Gjorde försök att använda mig av det sätt hon arbetade på men det blev inte alls något jag ville ha eller tyckte om. Läste senare i artikeln om henne hur hon arbetar, det förklarade en del. Hon limmar upp tyg bitarna vilket jag helt missat.⁵¹ Hennes bilder inspirerar och säger något utan att vara tydliga, figuren är både barnsliga och diffusa men förmedlar ändå ett allvar.⁵² De bilder jag gjorde blev bara barnsliga och sa mig inte mig något, tog kort

på dem och ändrade i Photoshop för att utveckla dem, det blev lite bättre men helt nöjd blev jag inte. Den ständiga frustrationen över att inte komma någonstans störde hela tiden. Konstaterade att jag har ett behov av att göra stökiga, lite arga bilder, vill att det skulle studsa lite, vill inte göra söta fina och gulliga saker, vill att det skall kännas, synas och stängas. Försökte mig på att arbeta i akryl, målade känslöshästar och provade att få fram ytor som jag gillade medan jag försökte samla och strukturera mina tankar.

Bild 6,7: Känslöshästar

I samma hus som den grafiska verkstaden finns en utställningslokal, första tiden vi arbetade där hängde en utställning av Kenneth Abrahamsson som jag tyckte var intressant, han målade med mycket färg, kontrast och klumpiga penseldrag.⁵³ Min egen måleriteknik kändes begränsad och jag letade efter olika sätt att gestalta på och sökte inspiration på utställningar. En granne som nyligen återupptagit sitt måleri bjöd till vernissage i en butik i staden vi bor.⁵⁴ Hon hade arbetat i helt abstrakt i olja, bilderna var finstämda och inbjöd till en mängd olika tolkningar men det var inte ett sätt som jag själv skulle tänka mig att arbeta på. I slutet av november var också dags för vår grafikhandledare Tommy Bolander att ställa ut.⁵⁵ Hans bilder handlade om möten med platser han upplevt som barn, och hur han uppfattar dem nu som vuxen. Han menade att: "Vi lever i en påhittad värld, uppbyggd av gamla minnen."⁵⁶ Jag

⁵¹ *Tidskriften Hemslöjden*, 08/4, s.22-25

⁵² <http://biphome.spray.se/gallerikvarnen/utstall11.html>

⁵³ Konsthallen/ Hamnmagasinet, Varberg. 25 oktober- 23 november, 2008

⁵⁴ Eriksson, Annica, Oljor i stort som smått, Galleri: En trappa ner, 15-21 november, 2008

⁵⁵ Konsthallen/ Hamnmagasinet, Varberg. 29 november-21 december, 2008.

⁵⁶ *Varbergs Posten*, Vecka 51. Onsdag 17 december, 2008 (s.18)

fascinerades av hans tanke, av att han hittat en ingång i sitt skapande som var så personlig men ändå allmängiltig. Målningarna var tjocka av akrylfärg i många lager, starka färger, delvis lackade och med en mystisk och samtidigt nästan lite romantiskt uttryck som en av reportrarna från ortens tidning skrev. Gick länge och försökte lista ut hur han hade arbetat för att försöka prova på hemma själv men fick det inte alls att se ut så som honom när jag försökte. I utställningslokalen köpte jag ett exemplar av *Zenit; Kulturtidningen i väst* för att leta mer inspiration.⁵⁷ Hittade en artikel om Stefan Ceder som handlade om utsatthet och inre urbana miljöer. På ett sätt passade hans tankar in på min förra gestaltning och hans uttryckssätt det allvar jag ville skildra nu.

Bild 8: Inspirerad av Camilla Wu

Bild 9: Del av Camilla Wus examensarbete

Bild 10: Teckning av Jacqueline Donachie

För att slappna av och låta händerna arbeta hittade jag en bit kartong och började måla, som inspiration använde jag Camillas Wus examensgestaltning.⁵⁸ Tankarna kring gestaltningen rörde sig mest om hur, vad och varför jag inspireras av olika typer av konst, varför vissa material, uttryckssätt och tekniker tilltalade mer än andra.

Antecknade i loggboken: "Det är inte några tillfälligheter att det är hela jag och det som är jag som påverkar valen, hela tiden, inte någon tillfällighet som jag först tänkte.

Tankarna känns igen ifrån tidigare arbete, och någonstans gäller det att bestämma sig." I sökandet på inspiration och tillvägagångssätt för arbetet åkte jag och en kurskamrat

upp till Göteborgs Konsthall och såg utställningen *TALKIN' LOUD AND SAYIN' SOMETHING*, som handlar om att konstnärerna vill öppna för en diskussion mellan konsten,

samhället och konstnärlig forskning. Vi kom så lägligt att en skolklass just hade en guidad visning, som vi kunde smyglyssna på. Jag fastnade för Jacqueline Donachies sätt att arbeta, tillsammans med en professor i genetik undersöker hon hur ärftliga sjukdomar som har förmåga att förvärras till nästa generation och hur det påverkar familjerelationerna.

Anledningen till hennes intresse är att hennes familj visar sig ha just en sådan sjukdom där hennes syster och systerdotter är drabbade. Bilderna och skulpturerna är konkreta och visar på hjälpmedel, operationsärr mm. och fastnar mitt minne. Hennes forskning har resulterat i boken *Tomorrow Belongs to Me*,⁵⁹ jag konstaterar att det finns en massa text och tankar i

⁵⁷ *Zenit, Kulturtidningen i väst*, vinter 2008/09, www.zenitkultur.com (s.31)

⁵⁸ <http://examensarbetesbloggen.blogspot.com/>

⁵⁹ <http://www.artandresearch.org.uk/v1n1/donachie.html>

bokform att köpa om det forskande arbetet, bläddrar igenom ett exemplar men det är mest den vetenskapliga kopplingen till gestaltandet som stämmer in på mitt examensarbete.

Innan vi åkte hem letade jag även inspiration i konstmuseets bokhandel, hittade en hel del men beslutade att försöka hitta böckerna på bibliotek istället. Dagboksanteckningarna handlade de här dagarna om vikten av att reflektera, om det alltid är positivt att reflektera och frågor om reflekterandet kan gå till överdrift. I loggboken samma dag:

Identitet

Vem är jag, vad är jag, hur är jag, varför är jag, vilken är jag.

Vem är du, vad är du, hur är du, varför är du, vilken är du.

Vem är jag, vad är jag, hur är jag, varför är jag, vilken är jag.

Vem är vi, vad är vi, hur är vi, varför är vi, vilken är vi.

Vem är de vad är de, hur är de, varför är de, vilka är de.

Vem är alla, vad är alla, hur är alla, varför är alla, vilka är alla.⁶⁰

Nästa steg blev att konfronteras med hästar, bara för att se om det kunde tillföra något i min process. Tillbringade en heldag ute på landet med två olika grupper av hästar, var rädd men det kändes tryggt att de var bakom staket. Rädslan sedan barn fanns där men hade mattats av och jag kunde klappa dem utan problem. Trots deras storlek kände jag mig lugnare än jag först trott, dessa bjässar gav trots allt ett rofyllt intryck. Tog en massa kort, blev mycket vänligt bemött av både hästar och ägare. Hade inte möjlighet att testa vem jag är i gruppen/hjorden på så kort tid men fick ett ytterst intressant samtal med ägaren av hästarna jag träffade på eftermiddagen. Hon ägde indianhästar och arbetade med dem som grupp på liknande vis som kvinnan med hästboken, Emelie Cajsdotter. Tidigare samma vecka hade hon varit och föreläst i skolorna i Svenljunga kommun om ledarskap. Hennes koppling till skolan var just hästflocken och det sätt den fungerar på.⁶¹ Mötet med hästarna i verkligheten gav inte så mycket mer till mina tankar eller någon nyckel till hur jag skulle kunna gestalta, var lite besviken på att det inte fanns en ingång i rädslan och några fina och korrekt avbildade hästar i t.ex. blyerts var för mig helt otänkbart.

Fick några ords extra handledning med Mattias innan jul, jag frågade mig om hur jag skall gå vidare, hur mina tankar kan utvecklas, pratade om fint och fult, att det kanske är fint bara för att det är just fint jag skall göra, utan att analysera. Grubblade och tänkte i flera dagar men fick inte ihop någon klar bild av vad jag tycker är fint eller varför jag har en förkärlek till rått, starkt och fult. Jag var medveten om att jag är mycket fascinerad av naturen, men att den säger mig mest i den verkliga upplevelsen men också naturens cykel, förändringen, att det alltid finns en utveckling och en möjlighet att göra om. I den processen finns alla delar med både fint och fult och jag tänker att det kan vara grunden till min förkärlek till groteskt.

⁶⁰ Från mina egna anteckningar, 3november 08 -5 januari 09

⁶¹ Gunnarsson Katrin, www.ursprungskallan.se

Överallt och hela tiden finns tankarna om arbetet med. Minsta lilla händelse analyseras och nya frågor föds på vägen. På bloggen under rubriken *spår* skriver jag:

Tankar om allas inneboende värde, förmedling och uppfattning i mötet. Föds vi med uppriktig nyfikenhet för den andres vara eller måste vi lära? Finns det där naturligt? Kan det komma bort på vägen? Försöker följa spåren...⁶²

Gestaltningen vilade medan jag arbetade med att få ihop texten, samtidigt gnagde tankarna om det fina och det fula. Önskade att jag kunde fortsätta med gestaltningen nu men var rädd för att jag inte skulle hinna färdigt med rapporten om jag fångades av gestaltningen. Var det fina bilder att sätta upp på väggarna hemma jag skulle göra? Bilder som jag bara tycker är vackra, utan att analysera.

Under en vecka i december hade Varbergs konstnärsförening en samlingsutställning i Folkets Hus som de kallade: *I det lilla formatet* som inspirerade mycket. De flesta av utställarna hade bidragit med två bilder och uttryckssätten och teknikerna varierade, där fanns foto, grafik, textil, collage, skulptur, olja, akryl, blyerts och en hel del blandtekniker. Jag önskade att jag kunnat dokumentera de sätt som tilltalade mig men tyvärr medgav vaken till utställningen inte det. Försökte att minnas vad jag hade sett till jag kom hem, vilka namn som var intressanta för att försöka hitta bilder och inspiration från samma konstnärer på internet.⁶³ Men det var svårt att överföra vad jag sett ifrån minnet och skrivandet fick ta överhand.

3.5 GRAFIK

Grafiken blev startskottet för gestaltningen. Från början var det framförallt kartongtryck jag ville prova, mest för att jag hört att det skulle kunna passa i skolan, att det var en billig och förhållandevis snabb teknik. Kontakten med handledaren på verkstaden var lite speciell och jag blev fundersam på mitt eget beteende i situationer där han var trumpen och ganska avvisande. Trots en avvisande attityd bokade han in oss för kurs. Motiven till grafiken valde jag inte med omsorg utan ville först förstå tekniken, för att senare koncentrera mig på innehållet i bilderna. Tänkte att det kanske skulle vara möjligt att pussla ihop något av dem på slutet. Inspirationen kom ifrån Jesper Waldersten⁶⁴ och Bue Nordström.⁶⁵

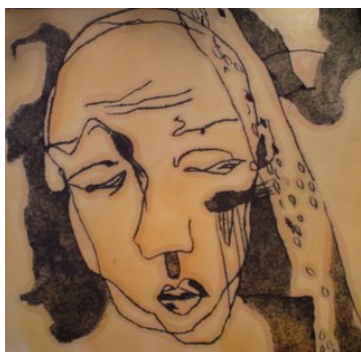

Bild 11: En bild i kartongtryck

Bild 12: Ett tryck i tornålsteknik

⁶² 14 december 2008, <http://slutrapport.blogspot.com/>

⁶³ <http://www.konstnarsforeningen.se>

⁶⁴ Waldersten, Jesper: *Här kommer jag*. Bokförlaget Max Ström

⁶⁵ Nordström, Bue: *Dricka mycket vatten; sagor för nära kvällar*. Göteborg, 2006.

Grafik workshoparna blev många, efter kartongtryck var nästa steg att prova tornål, jag försökte att bara hålla igång utan att reflektera för mycket och jag tyckte att det var roligt att härma och prova. Som alltid så dök djur upp när jag gestaltade, det är återkommande tema som jag har svårt att komma ifrån. Grafiken gav mycket och för varje gång vi var där kom vi fram till att vi behövde ytterligare en gång för att prova på något nytt. Vi provade på etsning på mjukgrund, akvatint och av misstag blev det flatbitning, en teknik som innebär att man låter syran arbeta plåten utan att använda sig av skyddande lager av vax eller shellack.

Handledaren var en man med utbildning på Domens konstskola, konstfack och fritidspedagogutbildning bakom sig. Trots en trumpenhet och en avig framtoning fanns där något som gjorde att vi hade roligt och lärde en massa. Vi fick möjlighet att träffa en del personer som aktivt använder sig av grafikverkstaden och det blev många samtal runt både tryckpress och kaffebord om både grafik, gestaltning och vardagliga äventyr. För att använda tiden i verkstaden lite mer effektivt ritade jag vid ett tillfälle skisser till nästa omgång grafik hemma, jag la in dem på bloggen under rubriken *motspelare* och texten till:

Vem jag är beror på vem du är, och när. Människans möjlighet till anpassning ger en särställning på jorden men om viljan att vara till lags tar överhand försvinner möjligheterna. Hur vet jag när jag är jag, i mötet med vem? Tänk om jag tappar bort mig.⁶⁶

Bild 13,14: Motspelare

En av bilderna ovan använde jag senare för att testa med akvatint, en teknik i etsning som var riktigt rolig och som jag absolut vill använda fler gånger där man sparar ut delar och täcker med shellack, bränner fast stoft av asfalt för att sedan lägga plåten i syrabad. Trycket blev i olika nyanser och proceduren innehöll många moment där det lätt blev fel men det var spännande att inte riktigt veta vad som skulle hända. Grafiken var mycket inspirerande och det ganska metodiska arbetet var skönt och avkopplande när hjärnan hade svårt med sorteringen av tankarna. Det inspirerade också att se hur mina tecknade bilder fick skärpa, svärta och mer levande linjer.

3.6 DIGITALA TEKNIKER

Vad gällde gestaltningen så visste jag bara till en början vad jag hade gjort i tidigare kurser, att de bilderna på något sätt behövde en slags fortsättning. Min första tanke var att använda samma bilder i en annan teknik men det kändes som en upprepning och det var inte vad jag

⁶⁶ 2 december 2008, <http://slutrapport.blogspot.com/>

ville åt. Det var nödvändigt att försöka gå lite utanför mig själv i bildskapandet i den här gången. Eftersom det här var det sista gestaltningsprojektet under utbildningen ville jag hinna prova på någon digitalteknik och fick möjlighet vara med på genomgången av Adobe Flash animation på min tidigare praktikskola. Min avsikt i examensprojektet var att prova på olika sätt att gestalta för att dels hitta sätt som jag själv gillade men också för att få en ökad bredd och teknikförståelse för min framtida yrkesroll. Användning av digitala tekniker i ämnet bild är inte i nivå med vad det kunde vara enligt *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003*⁶⁷. På flera ställen jag har varit på under min utbildning har det varken funnits datorer eller annan utrustning att tillgå. Därför ville jag mig prova om det skulle kunna vara något som passade mig.

Jag hamnade som vilken elev som helst i datasalen och försökte hänga med på vad läraren gick igenom. Elevenna som jag träffat tidigare på min VFU-praktik var förstående och hjälpsamma och jag behandlades som om jag vore en av dem. För mig som inte tidigare har arbetat i det programmet gick genomgångarna lite fort och jag fick ofta be dem om hjälp som satt bredvid mig. Jag lyckades under lektionen få ihop några rörliga delar men inget färdigt resultat. Det var trevligt och jag hade roligt den stunden jag var där men det kändes inte lockande att fortsätta hemma, elevenna var klara och återgick till annan undervisning.

Någon vecka innan jul får jag gestaltningsabstinens, har suttit med texten men vill göra annat, sitter och leker vid datorn och vill prova på film igen, mina barn har gjort en egen och jag tänker att om de kan måste jag kunna jag med. Försöker se det som ett roligt projekt, laddar ner gratisprogram och försöker lista ut hur det hänger ihop. Än en gång inser jag att det inte lockar mig, gillar bara när det är klart, tappar lusten med alla program, förstår inte tekniken och orkar inte läsa mig till hur jag skall göra, lägger ner verksamheten och återgår till att skriva text. Skriver i anteckningarna under julveckan: Det är troligt att jag kanske hade tyckt att det hade varit roligt med film under andra omständigheter och det är inte alldeles omöjligt att det kan bli något en annan gång när jag inte är under tidspress men någon digital gestaltning blev det inte för mig i detta projekt heller.

Den 20 december bestämde jag mig för att släppa fin/fritanken, sortera bort och försöka fokusera på det som är jag, det är mitt ansvar, att stå för den jag är och inte backa för att det inte passar in. Jag hade nog bestämt mig. Julhelger och födelsedagar stod för dörren och mitt i all förberedelse dör svärfar. Familjen sluter upp, allt gammalt tråk och groll skyfflades undan och ny tid kom. Det är för hela livet vi människor behöver lära och det är omöjligt att träna på allt vi kommer möta på vägen men är vi förberedda på att använda det oförutsedda för att förstå mer har vi kommit en liten bit på väg.

Gestaltningsresultatet hittills har bestått av bilder, mestadels föreställande hästar men i slutskedet dök tankar upp om att göra något där besökarna på utställningen kan göra något aktivt. Resultatet blev kedjor i modeller för att visa på både styrkan och svagheten i samspelet mellan människor, att det kan bildas en helhet av många små delar. Jag ville få de som besökte utställningen att interagera och förändra leran, bygga egna länkar, omforma eller dela kedjan.

⁶⁷ Skolverket; Nationella utredningen av grundskolan 2005, *Ämnesrapport till rapport 253, Bild* (s.78,79)

4 Resultat

4.1 LIKHETER OCH SKILLNADER MELLAN INRIKTNINGARNA SLÖJD, BILD

I den här sista kursen i min lärarutbildning och under slöjdiriktningen har jag inte upplevt samma tillhörighet och samspel som i bildkursen. Under examensarbetskursen relaterade jag det till att vi inte kände varandra, att det kunde bero på olika erfarenheter sedan tidigare medan jag under slöjd och bildinriktningen uppfattade en mängd olika skillnader som jag inte kopplade ihop med huruvida vi kände varandra alls. Inriktningarna var lika långa, tre terminer vardera och det processinriktade arbetssättet var likvärdigt i att vi dokumenterade vad som hände i vårt skapande arbete. Alla arbetade och vändades tillsammans på både bilden och slöjden skillnaden var att det på slöjden fanns ett jämförande klimat. En stor bidragande orsak ytterligare till att klimatet var annorlunda där var enligt min mening också att lärarna hade en roll att vara de som satt inne med de rätta svaren. Lärarna på slöjden var gurus på en nivå vi studenter inte kunde eller fick mäta oss med. Det var en känsla som satte sig i kroppen och påverkade gruppen, enligt min mening. I lärargruppen fanns det en tydlig maktstruktur som påverkade lärsituationerna för oss studenter och även samarbetsmöjligheterna för dem själva. Vad denna maktstruktur berodde på har jag inget svar på, det är heller inte min mening att klandra dem för det arbete de gjorde då det är möjligt att de inte uppfattade ordningen på samma sätt som jag. Intentionen med detta arbete har istället varit att försöka förstå, hitta delar som bidrar till uppbyggnad av kreativ och utvecklande miljö.

På bildinriktningen upplevde jag att det fanns en acceptans för allas lika värde oberoende av om man var lärare, student, mer eller mindre kunnig i något, vilket gjorde att alla vågade ta plats och utvecklas. Undervisningen där tog sin början i individen vilket gjorde att kunskapen och förståelsen för oss själva ökade och genom ett samspel och kommunicerande arbete blev vi delaktiga också i varandras tankar och livsvärldar. Om detta var upplagt medvetet utav lärarna eller om utvecklingen skedde av en händelse vet jag inte och även här kan det finnas både kurskamrater och lärare som inte håller med mig. Min upplevelse var dock att lärare och handledare arbetade med oss studenter i ett samspel med tydliga ramar och med positiv auktoritet. I undervisningen behöver jag som lärare vara klar över vilken ståndpunkt jag har och vara beredd att omvärdera mina egna ställningstaganden, jag behöver förhålla mig till det och förstå vad mitt uppdrag innebär och det är viktigt att jag tar mitt ansvar som den auktoritet jag är, Kernell skriver: "Om elevernas liv idag mer kännetecknas av tempo, omväxling och improvisation än tidigare, blir det ännu viktigare att läraren är en tydlig referenspunkt att förhålla sig till."⁶⁸ Det var min upplevelse av vad som skedde på bilden.

Genom att ta individen som utgångspunkt på bilden ökade sannolikt undervisningens möjlighet till meningsskapande och anpassning till samtiden. Vi arbetade mycket både individuellt och i grupp, många av uppgifterna var utformade på ett sätt som minskade känslan att bli jämförd med andra, vissa gånger kändes det utlämnande men vid dessa

⁶⁸ Kernell, Lars-Åke: Att finna balanser, Lund, 2002(s.199)

tidpunkter fanns handledning att tillgå liksom diskussioner i grupp, både med få och många deltagare, ledda av lärare i ett öppet samtalsklimat. I och med arbetet med att svetsa ihop gruppen fortgick och goda samtal var organiserade lärde vi oss att lita på och respektera varandra. Kommunikationen var inspirerad av sokratiska samtal, som vi fick föreläsning och workshop i vid ett par tillfällen. Just det sokratiska samtalets metod att träna på att lyssna, vara beredd att ändra sin ståndpunkt och att det inte finns några rätt eller fel tror jag var ett bidragande skäl till gruppens sammansvetsning.⁶⁹ Samtal som grund för lärande fanns även på slöjden men endast inom en del av didaktiken, där liknande arbetssättet bilden men tyvärr var det inget vi använde oss av i övrig undervisning, vilket jag anser hade varit önskvärt.

En annan bidragande anledning till ett kreativt samspel i bilden att var att tiden att tänka, planera och samtala var inplanerad och sedd som en viktig faktor för att nå resultat. Vägen till målet, processen var där som lärandet förväntades ske. Resultatet räknades bara som en liten del av sammanhanget och egentligen bara ett bevis på hur långt man kommit i sin utveckling. Det pratades mycket om att det var processen som betygssattes på slöjden också men det var produkten som till slut bedömdes i vilket fall, tiden för reflektion var inte tillräcklig och vi tog inte del av varandras tankar och erfarenheter i det pågående arbetet. På slöjdinriktningen fanns också en slags övertro på tekniker, trots att det uttalades något helt annat så var det inte i någon större utsträckning på bilden, även om jag uppfattade att det fanns en förkärlek till samtidskonst och digitala tekniker. Det kan ha varit så att det var vi elever som själva manade på och utvecklade de tankarna, för att alla har en bild av vad ämnet innebär sedan sin egen skolgång. Slöjden på sitt sätt och bilden på sitt.

Ämnet som sådant kanske också har betydelse för hur utvecklingen av ett gott samarbets klimat och lärande kan utvecklas, bilden som språk och möjligheter till tolkning och kommunikation gör att det kanske är lättare med samtalen runt omkring? Slöjdens traditioner och tekniker är konkreta och ligger ganska fast, tolkningen kanske säger mer om handens skicklighet än vad föremålet förmedlar för känsla? Det är tankar som jag bär med mig in i mitt yrke och som jag kanske kommer undersöka vidare. Tanken är att arbetet med kreativt samspel i grupp måste vara ständigt pågående för att behålla en god balans. Men att det kan skifta under tid hur väl samarbetet fungerar av en mängd olika anledningar och min avsikt är att försöka eliminera problem som finns genom använda dem som möjligheter och utveckling istället för att ge upp inför dem. Det är min övertygelse att det är möjligt i nuläget och det är vad detta arbete har resulterat i.

4.2 RESULTATDISKUSSION OCH SLUTSATSER

Den sociokulturella inriktningen och Olga Dysthe har haft stor betydelse för de tankar om samspel, kommunikation och lärande jag skrivit om i detta arbete. I hennes bok *Dialog, samspel och lärande* skriver Vibeke Aukrust Grøver om det som enligt mig varit utmärkande för bildinriktningens undervisning.⁷⁰ Hon talar om att: ” En huvudtanke är att lärande sker

⁶⁹ Sokratiska samtal; dokumentation från kursen Sokratiska samtal som metod, Västra Götalandsregionen 2005-06, www.konstochkultur.vgregion.se

⁷⁰ Dysthe, 2001(s.167-186)

genom samverkan medierad av kulturella redskap som språk och samtalsgenre, och att lärande kommer till uttryck genom att barnet gradvis blir en mer aktiv part i denna samverkan.”⁷¹

I inledningen av det här arbetet skriver jag att allt flyter och att det var svårt att fånga det jag sökte, jag var osäker. Det är en del av processen i det skapande arbetet, i texten *Den andra möjligheten estetik och kultur i skolans lärande* talar Harold Göthson & Ebba Theorell om vikten av att våga vara i osäkerhet, att inte vara rädd för att möta motstånd och som pedagog hjälpa eleven i den undersökande kontexten för att han/hon på så sätt kan hitta nyckeln att nå vidare i sin process⁷². För att osäkerheten skall utvecklas till nyfikenhet och meningsskapande är ett fungerande samspel i gruppen och sammanhang en förutsättning.

Intresset för människans natur och förhållande till sin omvärld har på senare år väckt tankar hos mig som: Håller på att tappa greppet om vilka människor vi vill skall leva i vårt land? Vilka egenskaper skall premieras i skolan/ samhället och vilken rättmätighet har de tendenser och individualitets uppfattningar som uppstår i det? En möjlig betydelse för mitt intresse av mänskliga relationer beror på min skolgång som till en början var traumatisk men som på vägen blivit till en mycket positiv upplevelse. Min tanke är att det är absolut nödvändigt att förstå sin egen roll i det samhälle vi lever i och för att förstå den helt ut måste vi ta del av varandras upplevelser och uppfattningar. Genom att arbeta med gruppen ökas möjligheterna att vidga sitt synsätt, se sammanhang och det kan bidra till en öka tolerans gentemot medmänniskor och omvärlden. Pirjo Birgerstam skriver i boken *Skapande Handling*:

Ett annat centralt mänskligt värde att undersöka och finna form för är människans behov av identitet. Människan vill känna sig som densamma, identisk med sig själv, fast hon i likhet med sin omgivning hela tiden förändras. Om man kan lyckas skapa en god balans mellan det välkända och det obekanta, kan detta ge upphov till en upplevelse av å ena sidan trygghet och tillhörighet, å andra sidan individualitet och stimulerande spänning.⁷³

Det är angeläget då de värderingar som vårt samhälle vilar på och som har sin grund i den kristna religionen och moraltänkandet behöver motiveringar som har individuell relevans för de människor som lever idag. Det är enligt min mening viktigt att vi hittar sätt att utarbeta nya strategier som bygger på den enskilda individen utan värderingar baserade på religion för att på så sätt göra tankarna allmängiltiga för alla oavsett ursprung. Först då kan det bli möjligt att få till stånd en samstämmighet över gränser. Rapporter ifrån dagens skola och dess undervisning är ofta negativ⁷⁴. Orsakerna är flera men för mig är en bidragande orsak att den inte är anpassad till den tid vi lever i, eller individen i den omfattning den borde vara. Därför vill jag använda bildens arbetsätt i min kommande yrkesutövning då det var tydligt att just dessa delar uppmärksammades. Varje tillfälle och möjlighet till utveckling av kreativ och utvecklande miljö är nödvändig för att skapa meningsfull tillvaro för oss människor. Det är mitt mål att lyckas med som lärare i bild och slöjd.

Angeläget är också att arbeta för en utveckling av ett hållbart samhälle där alla inser sin egen roll, vilken betydelse han/ hon har för helheten och vad mötet med andra gör för det arbetet. Därför är min utgångspunkt i det arbetet att arbetsformerna i bild och slöjddämnet behöver justeras till att innefatta mer kommunikativa element för att få eleverna mer delaktiga och göra utbildningen i dagens skola mer meningsskapande. Men det handlar också om att tid måste sättas till och dessutom en möjlighet till egna val inom specifika områden. Slöjd och

⁷¹ Dysthe, 2001 (s.172)

⁷² Myndigheten för skolutveckling, 2008 (s.52)

⁷³ Birgerstam, Pirjo: *Skapande handling*, Lund, 2000 (s.141)

⁷⁴ Holmgren, 2006 (s.106)

framförallt bildämnet har unika möjligheter att hjälpa eleverna i sitt identitetsarbete genom reflektion både i och kring sitt eget arbete och om varandras. Mitt val av metod att utföra examensarbete på har hjälpt mig att sätta ord på vad som händer i mötet mellan människor samt ökat min uppmärksamhet vad jag själv påverkar i den händelsen. Jag är medveten om att jag som vuxen student och som lärare har valmöjligheter och en större frihet än de elever som befinner sig i grundskolan, Holmgren skriver:

För lärarna utgör skolan en arbetsplats, för eleverna utgör skolan en påtvingad tillvaro. Det är väl så man kan beskriva en tillvaro styrd av en skolplikt. Men för båda parterna utgör detta deras livsvärld, där både lärare och elever är i behov av gott bemötande, bekräftelse och uppmuntran för att känna sig vid gott mod och hemma i miljön. Varje undervisningssituation innehåller en etisk möjlighet.⁷⁵

Det är en tanke som jag delar med honom och som jag skall försöka tänka på i det vidare arbetet. Det finns otaliga skäl till att samspel i grupper inte fungerar, hela situationen är komplex. Det jag talat om i rapporten utgör bara en liten del och det ger inte heller klara svar på hur den bästa undervisningen utvecklas i alla situationer men det är en början. För mig är förmågan att umgås grundläggande för vår existens, men i det här arbetet insåg jag att jag hade olika begränsningar när det gällde att kunna ge och ta, att lyssna, att göra min röst hörd det blev tydligt att det inte alltid är så lätt. Genom hela utbildningen har vi tränat på att reflektera, att se och förstå sammanhang, att göra medvetna val men speciellt under bildutbildningen tränades vi i att markera vår ståndpunkt utan att dominera med ett öppet förhållningssätt. Min åsikt är att de faktorerna ökar möjligheten att skapa ansvarsfulla människor med opretentiöst förhållningssätt där jag som person vågar släppa taget och åka med, våga lita på min egen förmåga och se vart jag landar.

Gestaltningen har varit ett sätt för mig att prova min egen förmåga och det var inte lätt alla gånger att våga lita på det jag trodde och gjorde. Emelie Cajsdotter och hennes kommunikation med hästar har inspirerat mycket i skapandet, men jag upplever inte att jag kommit så långt som jag önskat i gestaltungsarbetet. Hästar var min inspiration men det var något annat jag ville visa upp. Bilderna är fina men utan det uttryck och den känsla jag ville åt. Min tekniska förmåga har ökat något i det här projektet men det som kanske gett mest är just förståelsen att även en liten utveckling är en förändring och att det kanske inte är möjligt att ta lika stora kliv framåt alltid. Något som jag kommer ha med mig i arbetet med elever. Gruppen och arbetssättet som den här texten och gestaltningen har vuxit fram genom har inneburit trygghet för mig även om delar av gruppen har varit nya bekantskaper. Kommentarer på den egna och andras bloggar har hjälpt till för gestaltningen och vidgat mina tankar. Precis som Cajsdotters tankar om hästflocken turades vi om att motivera och hjälpa varandra så gott det gick. Bilderna som gestaltningen resulterat i säger mig inte så mycket, jag är inte klar.

Syftet med det här arbetet var att visa på strategier för ett samspelande och meningsskapande klimat. De grundläggande delar som jag kommit fram till och som bör eftersträvas i gruppen/klassen för att åstadkomma detta är:

- Trygghet i form av ett inte jämförande klimat.
- Nyfikenhet och intresse för den vi möter.
- Kommunikation i ett öppet och tillåtande samtalsklimat där det är möjligt att ändra ståndpunkt och där lyssnandet är en lika viktig del som talandet.

- Tid avsatt för att kommunicera, reflektera och samspela.
- Undervisning där det finns möjlighet till individuella val där det egna intresset får styra.

Det är min analys av vilka delar som gjorde Bild och Form inriktningen speciell och jag menar att dessa punkter bidrar till utveckling av lust, kreativitet, respekt, ansvarstagande, meningsskapande, tillit till sig själv, sin egen förmåga och en möjlighet att se samband. En tanke har varit att en möjlig anledning till att det goda samspelsklimatet uppstod på Bild och Form var att ämnet som sådant kan ha haft betydelse. Slutsatsen blev dock att det borde vara fullt möjligt att utveckla ett liknande klimat oavsett ämne men självklart brottas grundskolan med problem som inte finns på universitetet på grund av att vi studenter är vuxna och själva har valt att läsa.

Metoden för att nå resultaten i den här rapporten hade möjligen kunnat bestå av endast litteraturstudier och erfarenheter från tidigare kurser men gestaltningen har genom sitt utforskande varit till stor hjälp i meningsskapande och reflektion av min egen person och utveckling. Sista tankarna om utställningen är att göra en interaktiv gestaltning för att på så sätt visa hur människor samspelar och hur viktigt samspelet är just för en meningsskapande tillvaro. Teknikerna jag har provat på gav mersmak och jag hoppas få möjlighet att fortsätta ägna mig åt att skapa i såväl teckning, måleri textil som grafik. Men arbetet slutar inte här, processen fortsätter precis som lärandet och tankarna för både mig och de elever jag kommer att möta.

5 Litteratur och källförteckning

BÖCKER:

Birgerstam, Pirjo: *Skapande handling*. Lund. 2000.

Cajsdotter, Emelie: *Alla kungens hästar*. Stockholm. 2008.

Dysthe, Olga: *Dialog, samspel och lärande*. Oslo. 2001.

Egidius, Henry: *Termlexikon i psykologi, pedagogik och psykoterapi*. Lund. 2002.

Freire, Paulo: *Pedagogy of the Opressed*. Clays Ltd, St Ives plc, Penguin Books. 1993.

Granath, Gunilla: *Gäst hos överkligheten; en 48-årig sjundeklassares dagbok*. Lund. 2002.

Holmgren, Anders: *Klassrummets relationsestetik; Det pedagogiska mötet som etiskt fenomen*. Doktorsavhandlingar inom den Nationella Forskarskolan i Pedagogiskt Arbete nr 4, Doktorsavhandlingar i Pedagogiskt arbete nr 11. Umeå Universitet. 2006.

Johansson, Eva: *Möten för lärande; Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Kalmar. 2005.

Kernell, Lars-Åke: *Att finna balanser*, Lund. 2002.

Lärarförbundet: *Lärarens Handbok; Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo94*. Solna. 2004.

Myndigheten för skolutveckling: *Den andra möjligheten; estetik och kultur i skolans lärande*. Stockholm. 2008. www.skolutveckling.se

Nordström, Bue: *Dricka mycket vatten; sagor för nära kvällar*. Göteborg. 2006.

Orlenius, Kennert: *Värdegrunden- finns den?* Stockholm. 2001.

Pramling-Samuelsson & Sheridan: *Lärandets grogrund*. Lund. 1999.

Skolverket: *Jag vill ha inflytande överallt*, Stockholm. 1998.

Skolverket; Nationella utredningen av grundskolan. 2005: *Ämnesrapport till rapport 253, Slöjd*.

Susanne Westerberg, 661116-4846, Lau 370, Examensarbete, ht 2008, Göteborgs Universitet

Skolverket; Nationella utredningen av grundskolan. 2005: *Ämnesrapport till rapport 253, Bild*.

Wenger, E: *Communities of practice, Learning, Meaning and identity*. Cambridge University Press, 1998

Waldersten, Jesper: *Här kommer jag*. Bokförlaget Max Ström.

INTERNET ADRESSER:

<http://examensarbetesbloggen.blogspot.com>

<http://examenjohanna.blogspot.com/>

<http://slutrapport.blogspot.com/>

<http://www.artandresearch.org.uk/v1n1/donachie.html>

Gunnarsson, Katrin. www.ursprungskallan.se

<http://biphome.spray.se/gallerikvarnen/utstall11.html>

<http://www.konstnarsforeningen.se>

MUSIK:

Title: Cyndi Lauper - True Colors lyrics

<http://www.lyrics007.com/Cyndi%20Lauper%20Lyrics/True%20Colors%20Lyrics.html>

TIDSKRIFTER:

Sokratiska samtal; dokumentation från kursen Sokratiska samtal som metod, Västra Götalandsregionen 2005-06, www.konstochkultur.vgregion.se

Tidskriften Hemslöjden, 08/4, s.22-25

Varbergs Posten, Vecka 51. Onsdag 17 december, 2008

Zenit, Kulturtidningen i väst, vinter 2008/09, www.zenitkultur.com

BILDER:

Bild 1: *Teckning gjord av Susanne Westerberg, specialiseringskursen, Lbd 330. Bild och Form, Göteborgs Universitet, ht 2007.*

Bild 2: Tabell, *resultat av egna erfarenheter från inriktningarna: Slöjd/Bild. Göteborgs Universitet, år 2004-2009*

Bild 3: *Tvåhövdad häst i akvarell mm: Susanne Westerberg, Lau 370. Göteborgs Universitet, ht 2008.*

Bild 4: *Grytlappshäst på textilbotten, redigerad i Photoshop: Susanne Westerberg, Lau 370. Göteborgs Universitet, ht 2008.*

Bild 5: Bergman, Kerstin: *Två som talar*, <http://www.kid.w.se/tagutst/05kb.jpg>

Bild 6 & 7: *Känslohästar: Susanne Westerberg, akryl på duk, Lau 370. Göteborgs Universitet, ht 2008.*

Bild 8: *Inspiration av Camilla Wu: Susanne Westerberg, akryl, grafit m.m. på pannå, Lau 370. Göteborgs Universitet, ht 2008.*

Bild 9: *Del av Camilla Wus examensarbete: <http://examensarbetesbloggen.blogspot.com>, Göteborgs Universitet, Lau 370, vt 2008.*

Bild 10: *Teckning av Jacqueline Donachie: Talkin´loud and sayin´something. Göteborgs Konstmuseum, 2008. <http://www.artandresearch.org.uk/v1n1/donachie.html>*

Bild 11: *En bild i kartongtryck: Susanne Westerberg, Lau 370. Göteborgs Universitet, ht 2008.*

Bild 12: *Ett tryck i torrnålsteknik: Susanne Westerberg, Lau 370. Göteborgs Universitet, ht 2008.*

Bild 13 & 14: *Motspelare: Susanne Westerberg, blyerts, Lau 370. Göteborgs Universitet, ht 2008.*